

ВИСНОВОК

ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Рудницької Людмили Валентинівни

**«Рокитнівський скляний завод у контексті еволюції соціальної
структури міста (1896-1945 рр.)», поданої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії зі спеціальності 032 Історія та археологія
(галузь знань 03 Гуманітарні науки)**

Дисертація Рудницької Людмили Валентинівни на тему: **«Рокитнівський скляний завод у контексті еволюції соціальної структури міста (1896-1945 рр.)»**, подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 032 Історія та археологія виконана на кафедрі історії України Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка. Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 11 від 24 листопада 2016 р.) та уточнена (протокол № 1 від 21 січня 2021 р.).

Дисертаційне дослідження здійснене відповідно до наукової теми кафедри історії України Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка «Складні питання історичної пам'яті країн Центрально-Східної Європи ХХ–ХХІ ст. у парадигмі діалогічності української культури», номер державної реєстрації 0116U003294; 2016-2020 рр.

Для підготовки висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **«Рокитнівський скляний завод у контексті еволюції соціальної структури міста (1896-1945 рр.)»** вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 1 від 21.01.2021 р.) визначено, що попередня експертиза дисертації проводитиметься на базі кафедри історії України Історико-філософського факультету Київського університету імені Бориса Грінченка та призначено двох рецензентів:

1. *Драч Оксану Олександрівну*, професора кафедри всесвітньої історії

- Історико-філософського факультету, доктора історичних наук, професора;
2. *Боня Олександра Івановича*, доцента кафедри історії України Історико-філософського факультету, кандидата історичних наук, доцента.

Обґрунтування вибору теми дослідження. Промисловий переворот в Російській імперії 70–80 років XIX ст. дав поштовх появі нових населених пунктів та концентрації в них значних вітчизняних й іноземних капіталів. Водночас процес урбанізації мав регіональні особливості. На східних та південних українських теренах його успішність зумовлювалася потужним економічним розвитком, на інших – лише локальними проявами. Для пізнання їх конкретних форм важливе значення має дослідження вітчизняних міст і підприємств. Яскравим прикладом є заснування в 90-роках робітничого поселення поблизу скляного заводу на околиці с. Рокитне Волинської губернії, на основі якого згодом постало місто. Завдяки цілій низці факторів: від людського до ресурсного підприємство мало успішну динаміку розвитку і відіграло помітну роль в урбанізації краю. Міжвоєнний період в межах Польщі для скляного заводу став новим етапом становлення, модернізації та виходу на світовий ринок, маючи в арсеналі високоякісну продукцію. Узагальнення досвіду, отриманого від польських власників, а саме на прикладі одного підприємства, яскраво продемонструвало ефективність державної економічної політики. Разом із заводом розвивалось і робітниче поселення, яке отримало міський статус і було відокремлене від села з однойменною назвою Рокитне. Прискорена радянська, перервана війною, зумовила функціонування підприємства на засадах соціалістичної власності із притаманним їй атрибутами, що помітно відобразилося як в економічній так і соціальній сферах.

Тривалий період становлення та функціонування заводу, проходив у складі Росії, Польщі та Радянського Союзу з кардинальними змінами в політиці та економіці і відповідним відношенням урядів цих держав до промислового розвитку волинського краю. При цьому підприємство відіграло роль містоутворюючого чинника та сприяло поступу економічного потенціалу полісу. Тому дослідження Рокитнівського скляного заводу крізь призму еволюції

соціальної структури міста дозволить розкрити специфіку урбанізації на Волині та масштабніше окреслити її розмаїття в українській історії.

Рецензована праця має безпосередній зв'язок з такими актуальними напрямами сучасних наукових досліджень, як історія вітчизняної урбанізації, соціально-економічного розвитку України модерної доби та соціальна історія.

Відсутність спеціальних праць по означеному питанню, включно із тематикою склоробного виробництва в Україні, теоретичне та практичне значення теми визначають актуальність дослідження Рудницької Людмили Валентинівни «Рокитнівський скляний завод у контексті еволюції соціальної структури міста (1896-1945 рр.)».

Метою дисертаційної роботи є комплексне висвітлення становлення та розвитку Рокитнівського скляного заводу в контексті еволюції соціальної структури міста.

Реалізація поставленої мети потребує вирішення наступних **завдань**:

1. Проаналізувати історіографію, джерельну базу та методологію дослідження.
2. З'ясувати передумови та обставини створення скляного заводу на Волині.
3. Охарактеризувати роль бельгійського та російського капіталу в формуванні промислового середовища.
4. Окреслити соціокультурний простір робітничого поселення.
5. Простежити розвиток підприємства у міжвоєнний період: економічні здобутки та формування міського середовища.
6. Висвітлити особливості технічної модернізації скляного виробництва в радянський час та відродження соціальної інфраструктури Рокитного.

Об'єкт дослідження: Розвиток скляної промисловості в Україні з кінця XIX ст. до закінчення Другої світової війни.

Предмет: Становлення та функціонування Рокитнівського скляного заводу як містоутворюючого чинника на Волині.

Хронологічні межі охоплюють період 1896–1945 рр. Нижня межа обумовлена заснуванням скляного заводу. Верхня – репатріація за Буг корінного

населення Рокитного, переважно єврейського і польського походження та завершення Другої світової війни.

Територіальні межі охоплюють село та селище міського типу Рокитне Рівненської області України.

Методи дослідження зумовлені поставленою метою та завданнями. Робота базується на синтезі загальнонаукових, міждисциплінарних та спеціальних історичних методів дослідження. До загальнонаукових, використаних в роботі, відносяться методи аналізу і синтезу, дедукції та індукції, узагальнення та структурно-функціональний метод. Серед міждисциплінарних методів, застосованих у дослідженні, можемо виділити: мережевого аналізу, локалізму, соціоструктурного аналізу, подвійної рефлексивності, мікроаналізу, демографічний, аналізу змісту – контент-аналіз та івент-аналіз, системний, кількісно-статистичний. Також використано ряд спеціальних історичних методів: проблемно-хронологічний, періодизації, ретроспективи і перспективи, порівняльно-історичний.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним дослідженням, в якому викладено авторський погляд на питання виникнення та функціонування Рокитнівського скляного заводу в контексті еволюції соціальної структури міста. Наукові результати роботи належать особисто авторці і становлять теоретичний і практичний внесок здобувача в розвиток вітчизняної історичної науки. Усі публікації здійснені без співавторства.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що вона є першим комплексним дослідженням історії Рокитнівського скляного заводу в контексті еволюції соціальної структури волинського міста впродовж 1896-1945 рр.

◦ *Вперше:* з'ясовано обставини створення та функціонування підприємства за часів Російської імперії, Польщі та СРСР; простежено роль заводу як містоутворюючого чинника; досліджено трансформацію робітничого поселення до статусу міста та селища міського типу, окреслено еволюцію соціальної структури Рокитного.

Висновки роботи *уточнюють* характер урбанізаційних процесів у волинському краї, зокрема із специфічним етнічним складом населення.

Подальшого розвитку набули питання залучення іноземного капіталу у промисловість України, здобуття населеного пункту статусу міста, форми радянської приватних підприємств і особливості технічної модернізації скляного виробництва за радянської доби.

Наукові положення, розроблені особисто дисертанткою та їх новизна.

Дисертаційна робота Людмили Валентинівни Рудницької присвячена актуальній і водночас малодослідженій науковій темі – впливу промислового розвитку на урбанізацію поза межами індустріальних мегаполісів. І якщо аналогічні процеси достатньо добре досліджені щодо традиційних для України промислових регіонів – Донбасу, Придніпровського металургійного та інших і з'ясовано соціальні наслідки урбанізації, то вплив цього фактора на соціальне становище, етнічні процеси у невеликих регіональних промислових осередках до сьогодні залишається поза увагою дослідників. Тому вибір теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів.

Важливим показником науковості дослідження є повнота і репрезентативність його джерельної бази. Маємо підстави стверджувати, що здобувачкою проведено копітку, плідну роботу щодо пошуку, виявлення, систематизації, вивчення та застосування майже всіх різновидів джерел, необхідних для дослідження теми. По це свідчить те, що дисертанткою було опрацьовано фонди архівних установ України, Польщі, Російської Федерації. Крім цього дослідниця залучила значний комплекс опублікованих матеріалів, які раніше не застосовувались для вивчення окресленої проблематики.

Логічним стало висвітлення авторкою дисертаційного дослідження основних етапів історії Рокитнівського скляного заводу, напрямків виробничої діяльності підприємства, спектр готової продукції, склад робітників і адміністративно-управлінського персоналу протягом 1896-1945 рр. Наведено чималий конкретно-статистичний матеріал, який підтверджує роль підприємства у розвитку робітничого поселення, зокрема, кількісну динаміку населення в місті, його

соціально-демографічні характеристики, умови та оплати праці, соціального захисту та форм проведення дозвілля.

Слід зауважити, що структура дисертаційної роботи Л.В. Рудницької підпорядкована поставленій меті і основним завданням, не викликає ніяких сумнівів і є цілком логічною. В цілому дисертація охоплює основні аспекти функціонування Рокитнівського скляного заводу як містотворчого чинника протягом 1896 – 1945 рр. Основні наукові положення і висновки достатньо обґрунтовані та підкріплені конкретно-статистичним матеріалом. Необхідно відзначити наукову новизну дослідження і практичне значення роботи, ґрунтовні авторські додатки.

Разом з тим, дисертаційна робота Л. Рудницької не позбавлена певних огріхів. Зокрема, авторці не вдалося належно відобразити у завданнях роботи заявлену в темі складову, а саме соціальну структуру міста. У тексті кваліфікаційного дослідження маємо послуговуватися нормами сучасного правопису, тому вживання назви посад за імперськими нормативами недоречно (реформи Міністра Фінансів Російської імперії (С. 44). Міністра Фінансів В. Коковцова (С. 47, 62) Постанову Волинської Казенної Палати (С. 62). Недостатньо представлена в роботі історіографія про соціальні трансформації міст у період індустріалізації та вплив на промисловість у регіонах України, зокрема Волині, у радянський час, політики держави. Бракує структурованості у викладі соціальних аспектів розвитку Рокитного у розділі 3. Хоча у додатку 1 є авторське бачення соціальної структури міста, але у викладі воно має звучати чіткіше. Малообґрунтованою видається позиція здобувачки щодо чинників єврейських погромів, які, на її думку, не оминули і Рокитне. Вважаємо, що дане твердження потребує посилання на спеціальну літературу. У роботі місцями трапляються непослідовності викладу матеріалу без належних логічних переходів.

Бажано було б ґрунтовніше представити соціальне тло подій кінця XIX ст., модернізаційна стратегія й економічна політика російського уряду пізньоімперської доби, зокрема і в регіональному вимірі місцевої влади. Розширене обґрунтування теми дослідження дозволило б чіткіше побачити її

зв'язок із супутньою проблематикою. Незважаючи на короткий період, більш широкого висвітлення потребує соціальне становище Рокитного в епоху радянської відбудови. Слід уважніше проводити цифрові підрахунки, бо подекуди вони неточні.

Теоретичне й практичне значення отриманих результатів. Теоретичні напрацювання дозволяють деталізувати специфіку урбанізаційних процесів в різних регіонах України. Вони значно розширюють спектр наукових знань з історії скляної промисловості та міст, створених на базі підприємств з урахуванням розвитку міської соціальної структури. Практична цінність цього дослідження полягає в тому, що його результати можуть слугувати матеріалом для написання узагальнюючих праць з соціально-економічної проблематики та урбаністики, використовуватися в лекційних курсах закладів вищої освіти, підготовці підручників з вітчизняної історії.

Повнота викладення матеріалів у публікації положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Теоретичні узагальнення й результати дослідження знайшли своє відображення в 11 публікаціях, з яких 1 у періодичному науковому виданні іншої держави, яка входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, 3 у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії “Б” та 7 публікацій, у яких додатково відображені результати дослідження (матеріали всеукраїнських і міжнародних наукових конференцій).

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

**Публікація в періодичному науковому виданні іншої держави,
яка входять до Організації економічного співробітництва та розвитку і
Європейського Союзу**

1. Rudnytska Liudmyla. Granting town status to Rokytno village in Volyn region during the interwar period. *Evropsky filozoficky a historicky diskurz*. Prague. Czech Republic. 2020. V. 6. Iss. 1. P. 40-47. ISSN 2533-4816.

**Публікації у виданнях, включених до переліку наукових фахових
видань України з присвоєнням категорії “Б”**

2. Рудницька Л. Рокитнівський скляний завод в роки революції 1905-1907 рр. *Гілея: науковий вісник*. 2018. Вип. 138(1). С. 49-53.

3. Рудницька Л. Створення скляного заводу на базі села Рокитне Овруцького повіту Волинської губернії. *Київські історичні студії*. Науковий журнал. 2018. № 2(7). С. 47-53.

4. Рудницька Л. Діяльність «Торгово-промислового дому Vitrum у Рокитному в 1920-1930-х рр. *Сторінки історії*. Збірник наукових праць. 2020. Вип. 50. С. 119-130.

Публікації, у яких додатково відображені результати дослідження

5. Рудницька Л. Передумови будівництва скляного заводу в Рокитному Овруцького повіту Волинської губернії. *Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи*. Редактори-упорядники: Я. Гжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький. Конін Ужгород Дрогобич, 2018. С. 47-49.

6. Рудницька Л. Заснування «Товариства з обмеженою відповідальністю Рокитнівський скляний завод». *Інноваційний розвиток науки нового тисячоліття. Матеріали IV Міжнародній науково-практичній конференції (м. Хмельницький, 26-28 жовтня 2018 року)*. Херсон, 2018. Ч. 1. С. 64-66.

7. Рудницька Л. Особливості соціального забезпечення та страхування Рокитнівського скляного заводу Ю. Розенберга. *International Scientific and Practical Conference «Achievements and problems in the field of social sciences in the modern world»*. Baku, The Republic of Azerbaijan, December, 14-15, 2018. Baku, 2018. S. 109-112.

8. Рудницька Л. Формування освітнього середовища робітничого поселення с. Рокитне Волинської губернії на початку ХХ століття. *Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті. Діалог культур як чинник інтеграції*. Редактори-упорядники: І. Зимомря, В. Ільницький, Д. Романюк, А. Сохал. Варшава Ужгород Херсон, 2019. С. 32-35.

9. Рудницька Л. Діяльність єврейських добродійних організацій в Рокитному в 30 х роках ХХ століття. *International Scientific and Practical Conference «Key issues of social sciences prospects for the development of Ukraine and EU countries»*: Conference proceedings, June 28 29, 2019. Baia Mare, S. 80 83.

10. Рудницька Л. Становище населення Рокитного в умовах німецької окупації. *Україна ХХІ століття: тенденції та перспективи розвитку: матеріали ХХІ Всеукр. Наук.-прак. конф.* Київ, 2020. С. 73 79.

11. Rudnytska L. Sovietization of Rokytne (Rivne region) during 1939 1941. *International Scientific Conference Relevant Trends of Scientific Research in the Countries of Central and Eastern Europe*: Conference Proceedings, 20th November, 2020. Riga, Latvia. P. 75 78.

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць та результатів автоматизованої перевірки на відсутність плагіату встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення роботи оприлюднено у доповідях на 8 наукових конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи» (Конін-Ужгород-Дрогобич, 15 червня 2018 р.), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційний розвиток науки нового тисячоліття», (м. Хмельницький, 26-28 жовтня 2018 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Досягнення та проблеми у сфері суспільних наук у сучасному світі» (м. Баку, 14-15 грудня 2018 р.), IV-й Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції розвитку освіти і науки в інтердисциплінарному контексті. Діалог культур як чинник інтеграції» (Варшава-Ужгород-Херсон, 28 лютого 2019 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Ключові питання суспільних наук: перспективи розвитку для України та країн ЄС (м. Бая-Маре, 28-29 червня 2019 р.), Міжнародній науковій конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених «Україна і Польща: європейський досвід полі культурності та добросусідства» (м. Київ, 22-23

листопада 2019 р.), XXI Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Україна XXI століття: тенденції та перспективи розвитку (новітні виклики)» (м. Київ, 29 жовтня 2020 р.), Міжнародній науковій конференції «Актуальні тенденції наукових досліджень в країнах Центральної та Східної Європи» (м. Рига, 20 листопада 2020 р.).

◦ **Оцінка мови та стилю дисертації.** Матеріал дисертації викладено в логічній послідовності та доступно для сприйняття. Робота написана науковим стилем мовлення, її структура відповідає алгоритму здійсненого автором дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167 (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Ознайомившись із дисертацією Л. В. Рудницької «Рокитнівський скляний завод в контексті еволюції соціальної структури міста (1896-1945 рр.)» та науковими публікаціями, у яких висвітлені основні наукові результати дослідження, а також, взявши до уваги результати фахового семінару, вважаємо, що:

дисертація, виконана Рудницькою Людмилою Валентинівною на тему «Рокитнівський скляний завод у контексті еволюції соціальної структури міста (1896-1945 рр.)», є самостійним науковим дослідженням актуальної проблеми, містить оригінальні підходи до теоретичних та практичних завдань, пов'язаних із урбанізаційними процесами в Україні.

У дисертації отримано нові науково обґрунтовані теоретичні й практичні результати. Її зміст відповідає визначеній меті, поставлені наукові завдання вирішено повністю, мети дослідження досягнуто. Основні положення дисертації містять елементи наукової новизни. Структура й обсяг роботи відповідають встановленим вимогам. Наукові положення повністю обґрунтовані та отримали необхідну апробацію на наукових конференціях. У публікаціях здобувача відображені всі положення дисертації.

Відповідність змісту дисертації спеціальності з відповідної галузі знань та спеціальності, з якої вона подається до захисту. За своїм фаховим спрямуванням, науковою новизною і практичною значимістю дисертаційна робота Л. В. Рудницької відповідає спеціальності 032 «Історія та археологія», галузі знань «Гуманітарні науки». Здобувачем повністю виконано освітній та науковий складники освітньо-наукового рівня вищої освіти.

Рекомендація дисертації до захисту. Дисертаційне дослідження «Рокитнівський скляний завод у контексті еволюції соціальної структури міста (1896-1945 рр.)» є завершеною науковою працею, в якій її авторкою, Л. В. Рудницькою, отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має значення для розвитку вітчизняної історичної науки. Дисертаційна робота Л. В. Рудницької відповідає вимогам п. 10, 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 № 167 (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», і може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді для здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 032 Історія та археологія.

Рецензент:

професор кафедри всесвітньої історії
Історико-філософського факультету
Київського університету
імені Бориса Грінченка,
доктор історичних наук, професор

Рецензент:

доцент кафедри історії України
Історико-філософського факультету
Київського університету
імені Бориса Грінченка,
кандидат історичних наук, доцент

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554
ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС

О. О. Драч
Проб. фак. Вк *О. О. Драч*
Гриша Макарайко
17.02.2021р.

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Ідентифікаційний код 02136554

ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
О. І. Бонь ЗАСВІДЧУЮ

Проб. фак. Вк
Гриша Макарайко
17.02.2021р.

О.І. Бонь